

1. Et Norge som deler godene

SV arbeider for et samfunn utan klasseforskjeller der den enkelte yter etter evne og får etter behov. Slik er det ikke i dag. I Norge har vi gjort viktige framskritt for å redusere forskjeller i makt og økonomi. Likevel er folks liv og framtidsmuligheter begrenset av den ulike tilgangen på makt. Mindretallet eier mesteparten av samfunnets ressurser og har stor innflytelse over sentrale beslutninger.

Motsetningen mellom arbeid og kapital er en grunnleggende motsetning i alle kapitalistiske samfunn. Styrkeforholdet mellom arbeid og kapital varierer i ulike samfunn og til ulike tider, og er avgjørende for hvordan samfunnet ser ut. Kapitalkreftenes kompromissvilje og aksept av velferdsstaten har vært et resultat av en sterk fag- og arbeiderbevegelse. Arbeiderklassen har gjennom gjensidig solidaritet og organisert kamp oppnådd velstandsøkning, en sterk velferdsstat og økt makt i samfunnet.

Kvinnebevegelsen, miljøbevegelsen og fredsbevegelsen har tilført kampen for rettferdighet nye og viktige dimensjoner. Grupper med svake talerør og liten makt har slåss fram rettigheter som sikrer større grad av like muligheter for alle.

En sterk venstreside og en sterk fagbevegelse har skapt den nordiske modellen. Kjernen i den er et organisert arbeidsliv med en sterk fagbevegelse, små sosiale forskjeller og en skattefinansiert universell velferdsstat.

Siden 1980-årene har kapitalkreftene i Norge og Europa vært på offensiven for å svekke fagbevegelsens rettigheter og velferdsstaten. Fri flyt av kapital, deregulering av økonomien og overføring av makt fra demokratisk valgte organer til markedet er drevet igjennom uten bred debatt eller folkelig støtte.

Det pågår i dag en omfattende interessekamp. Det er en kamp om makt og om hvem som skal kontrollere ressursene. Den sterke omfordelingen fra fellesskapet til private, og fra arbeid til kapital, forrykker styrkeforholdet mellom samfunnsgruppene i Norge og i verden. Maktforholdene i arbeidslivet er forskjøvet – fra fagbevegelse og demokratiske organer til multinasjonale selskaper og finansinstitusjoner.

Resultatet av kapitalkreftenes offensiv er også synlig i offentlig sektor. Privatisering, etablering av kunstige markeder og konkurranse, samt import av styringssystemer fra privat sektor, har bidratt til å undergrave lønns- og arbeidsvilkår, og samtidig svekket de offentlige tjenestenes kvalitet og mulighetene til å styre dem politisk.

Den demokratiske kontrollen av kapitalen er svekket, og resultatet er en spekulasjonsøkonomi der et fåtall kan ta ut enorme gevinster, mens fellesskapet

må ta regningen når det går galt. Dette fører til økende uforutsigbarhet og sårbarhet i økonomien, og bidrar til å skape omfattende kriser.

Globalt er det en sterk vekst i arbeiderklassen. I dette ligger det store muligheter for en organisert fag- og arbeiderbevegelse til å gjenerobre makt og demokratisere samfunn og arbeidsliv.

Det vi har oppnådd, er verdt å forsvare. Men det er skapt gjennom politisk kamp, og vil bare forbedres med politisk kamp gjennom fagbevegelse, kvinnebevegelse, miljøbevegelse, innbyggerinitiativ knyttet til viktige enkeltsaker og andre interesseorganisasjoner som kjemper for sosiale rettigheter.

SV vil bruke sin posisjon til å drive fram politiske reformer som begrenser kapitalens maktgrunnlag og som øker maktgrunnlaget for de sosiale bevegelsene og for vanlige folk. Slik kan vi oppnå et Norge som deler godene.

Kamp mot klasseforskjeller

SV arbeider for at alle mennesker kan delta aktivt i styringa av samfunnet, og har avgjørende makt over sine egne liv. Vi lever i et klassesamfunn, men klasseskiller kan erstattes av rettferdig fordeling og mer demokrati. En trygg økonomi for den enkelte og små forskjeller er en viktig forutsetning for den enkeltes frihet og mulighet til å utfolde seg. Store klasseforskjeller skaper fattigdom, river ned tillit i samfunnet, er negativt for folkehelsa, skaper sosiale problemer og bidrar til mer kriminalitet.

Avregulering og liberalisering av økonomien har de siste tiårene gitt økende sosiale forskjeller i Norge og andre vestlige land, etter en lang periode med mindre forskjeller. En viktig grunn er at arbeidstakernes andel av verdiskapingen har sunket, mens eiernes andel har økt. Det må ses i sammenheng med økt konkurranse over landegrensene, der lønn og arbeidstakernes rettigheter er blitt en viktig konkurransefaktor. EUs indre marked har bidratt sterkt til dette.

Den økonomiske krisen i Europa rammer millioner av europeere som blir kastet ut av hus og hjem og mister arbeidet. Den enorme arbeidsløsheten fører til stor konkurranse om jobbene og stor forflytting av arbeidskraft mellom landegrensene.

Gjennom EØS-samarbeidet trues faglige rettigheter når arbeidsinnvandring skjer kun på arbeidsgivernes premisser, og seriøst næringsliv taper i konkurransen mot useriøse aktører. SV ønsker innvandret arbeidskraft velkommen, men mener arbeidsinnvandringen må være underlagt reguleringer som sikrer norske lønns- og arbeidsvilkår i Norge og hindrer utnyttelse. SV kan ikke akseptere en utvikling der utenlandske arbeidere gjør de tyngste jobbene for lave lønninger.

De økonomiske forskjellene må reduseres gjennom arbeid og utdanningsmuligheter for alle, sammen med mer innflytelse og større andel av verdiskapingen til arbeidsfolk.

Sosial dumping er allerede et problem i norsk arbeidsliv, og kan bli en større trussel framover. De viktigste mottiltakene vil være å sikre flest mulig arbeid, sterke fagforeninger, høyt nivå på de sosiale ytelsene, god offentlig velferd og et lovverk som hindrer sosial dumping.

Skattesystemet må bidra til en mer rettferdig fordeling av samfunnets ressurser. Personer med høy inntekt og formue må betale mer til fellesskapet enn i dag. Personer med lave inntekter må få lavere skatt. Skatt er viktig for en direkte omfordeling, og for å finansiere en universell velferdsstat som gir like muligheter uavhengig av økonomi og bakgrunn. Fattigdom må bekjempes med universelle velferdsordninger, god fordeling og en målrettet politikk overfor mennesker som faller utenfor.

Velferdsordninger må innrettes slik at de bidrar til inkludering, og ikke hindrer folk i å ta utdanning eller delta i arbeidslivet.

Demokratisk styring

SV ønsker å regulere og styre markeder for å sikre en rettferdig fordeling av makt og ressurser, unngå forurenning og legge grunnlag for den enkeltes frihet. Styring skjer gjennom eierskap, lovregulering og med økonomiske virkemidler

Det skal være offentlig eierskap til naturressurser som gir betydelig grunnrente, og det offentlige bør eie dominerende selskaper i markeder som er av avgjørende økonomisk betydning for landet. Dette gjelder blant annet i finansmarkedet og i selskaper som driver utvinning av de viktigste norske naturressursene. Det skal være offentlig eierskap til infrastruktur av kritisk betydning, som for eksempel infrastruktur knyttet til samferdsel og energiforsyning, for å sikre en demokratisk og best mulig utbygging og drift av samfunnet.

Historien har vist at uregulerte finansmarkeder fører til økonomiske kriser og gjør demokratisk styring vanskeligere. Konkurransen innen bank- og finanssektoren har skapt spekulasjonsbobler og lånefinansiert overforbruk. Finanssektoren må endres til først og fremst å ivareta sin kjerneoppgave, som er å skaffe kapital til realøkonomien. SV vil arbeide nasjonalt og internasjonalt for en sterkere regulering av finanssektoren. Det bør være strenge begrensninger på hvor dominerende posisjon et selskap kan ha, og klare retningslinjer for hvordan dominerende posisjoner eller konkurser skal håndteres.

Retten til et hjem er grunnleggende. Det norske boligmarkedet er blant de minst regulerte i Europa. SV vil ha et mer regulert boligmarked med større innslag av ikke-kommersielle utleieboliger, mer stabile boligpriser, mindre forskjellsbehandling av boligeiere og boligleiere, og bedre tilbud til bostedsløse.

Et godt arbeidsliv

Retten til arbeid er en grunnleggende menneskerett. Arbeidsløshet er sløsing med samfunnets viktigste ressurs.

I et kapitalistisk samfunn er arbeid en vare som kan kjøpes og selges, der tilbud og etterspørsel styrer prisen. Arbeidsløshet innebærer at kapitaleierne kan presse ned lønninger og tilegne seg større deler av verdien som arbeidet skaper. SV arbeider for full sysselsetting og demokratiske arbeidsplasser der merverdien av arbeidet i størst mulig grad tilfaller fellesskapet og de som arbeider.

Styrkeforholdet mellom arbeidstakere og arbeidsgivere er avgjørende for hvorvidt forskjellene i samfunnet økes eller reduseres, og for hvordan velferdsstaten utvikles. Et organisert arbeidsliv og en sterk fagbevegelse er grunnpilarer i den norske og nordiske arbeidslivsmodellen. Denne modellen er resultat av et kompromiss mellom arbeidstakere og kapitaleiere. Svekket fagbevegelsen, trues grunnlaget for dette kompromisset. SV er et parti for arbeiderklassen. Derfor kjemper vi konsekvent for utvidede rettigheter og mer makt til arbeidere på bekostning av kapitaleierne.

I den norske modellen for lønnsdannelse har arbeidslivets parter en selvstendig rolle gjennom frie og sentrale forhandlinger. Det er viktig at denne modellen forsvares og utvikles slik at også målene om likelønn og en god lønnsutvikling i offentlig sektor ivaretas.

Omfattende sosial dumping er en trussel mot lønnsnivå og faglige rettigheter, men også mot sentrale deler av velferdsstaten. Det samme er økende bruk av vikarer og andre

typer midlertidige ansettelse. SV vil derfor styrke fagbevegelsens mulighet til å bekjempe sosial dumping.

Arbeidstakerne må få en større andel av produktivitsveksten. SV vil arbeide for at en større del av denne tas ut som kortere arbeidstid og betalt utdanning.

SV mener at alle skal ha lovfestet rett til heltidsstilling. SV vil arbeide for et inkluderende arbeidsliv, hvor forholdene legges best mulig til rette for eldre arbeidstakere, arbeidstakere med ulike helsemessige problemer og mennesker med funksjonsnedsettelse.

SV vil forsvare og utvide streikeretten. Muligheten til omfattende inngrep i streikeretten ved for eksempel bruk av tvungen lønnsnemnd må avskaffes. Myndighetenes behov for å beskytte vitale samfunnsinteresser må ivaretas på måter som ikke begrenser muligheten til arbeidskamp.

En sterk velferdsstat

I Norge har vi valgt å løse viktige velferdsoppgaver i fellesskap. SV vil videreutvikle en modell som sikrer at alle har tilgang til utdanning, helsebehandling og omsorg uavhengig av inntekt. Dette er viktig fordelingspolitikk, men det er også en viktig forutsetning for verdiskaping.

Velferdsstatens framtid er uløselig knyttet til kampen for små økonomiske forskjeller, et organisert arbeidsliv og sentrale lønnsoppgjør.

Et utjevnnende folketrygdsystem skal være velferdsstatens grunnmur. Velferdsstaten skal gi skole, barnehage, helsetjenester og omsorg av god kvalitet til alle. I tillegg er det nødvendig med målrettede ordninger for grupper med fysiske, psykiske eller sosiale utfordringer. Velferdstjenester og helsetjenester skal i all hovedsak være finansiert gjennom skattesystemet. Offentlig utdanning skal være gratis. På sikt skal dette også gjelde barnehager. SV mener at vi som samfunn er tjent med å betale det det koster å bevare velferdsstaten. Å løse oppgaver i fellesskap gir oss bedre og billigere tjenester enn om de skulle håndteres av den enkelte. SV vil ha et skatte- og avgiftsnivå som kan finansiere en god velferdsstat.

Velferdsstaten må ta utgangspunkt i tidlig innsats. Barnehage, skole og skolefritidsordning er sentrale institusjoner for å sikre et godt grunnlag gjennom mestring og kunnskap. Tidlig innsats betyr å forebygge framfor å reparere. Denne tankegangen må styrkes innen helsevesenet, men også i barnevern og de sosialfaglige tjenestene. På sikt er tidlig innsats det mest effektive tiltaket for å hindre frafall i skolen og for å bekjempe sosiale problemer. Innsatsen for ikkevoldelig konflikthåndtering må styrkes betydelig.

Velferdsstaten må også ta utgangspunkt i vårt behov for trygghet. Pensjonssystemet skal gi mulighet for en verdig avgang fra arbeidslivet og en trygg alderdom. Trygdesystemet skal gi inntektssikring ved arbeidsledighet, sykdom, funksjonshemming og ulykker. Gode og tilpassede tilbud må være tilgjengelig for alle eldre.

Utvikling av tverrfaglig samhandling mellom ulike tjenester i velferdsstaten for å redusere byråkrati, forbedre kvaliteten på tjenestene og gjøre det enklere å tilpasse tjenestene til menneskers ulike behov, er en viktig utfordring.

Det er et offentlig ansvar å sørge for velferd for alle. Større innslag av private tilbydere av velferdstjenester bidrar til å undergrave dette ansvaret, og svekker den demokratiske styringen av tilbudet. SV vil satse på, utvide og utvikle velferdsstaten. Det offentlige må ta finansieringsansvaret for velferdstilbudet, inkludert rehabilitering og tannhelse. Samtidig må velferdsstaten romme et større mangfold av tilbud. SV vil satse systematisk på å styrke ansattes medbestemmelse i utviklingen av velferdsstaten. Medvirkning fra brukergrupper, foresatte og pårørende trengs også for å utvikle gode tjenestetilbud. SV vil gi større makt til dem som er direkte involvert i, og berørt av, velferdstjenestene.

Privatisering kan true oppslutningen om, kvaliteten på og kompetansen i velferdsstaten. De ansatte innen velferd må få ha fokus på å gi mottakerne best mulige tjenester, ikke på å skape overskudd for sin arbeidsgiver. SV går derfor mot konkurranseutsetting og privatisering av offentlige tjenester.

Ideelle organisasjoner utgjør i dag en viktig og nødvendig del av velferdstilbudet. SV arbeider for langsiktige og stabile vilkår for ideelle aktører, og er imot at kommersielle tilbud får etablere seg på deres bekostning.

SV er mot markedsretting av offentlig sektor og ønsker ikke at modeller for kjøp og salg av varer tas i bruk på arbeid med mennesker. Vi må tvert imot bygge velferd på tillit til de ansatte og respekt for den enkelte. Kunstige markeder i offentlig sektor forhindrer helhetstenking, forutsigbarhet og samarbeid, og skaper uproduktivt kontrollbyråkrati.

Alle viktige velferdstjenester, også sykehus, må være tilgjengelig så nært folk som mulig. Dette må samtidig veies mot hensynet til rekruttering og robuste fagmiljøer. SV ønsker en sterkere demokratisk styring av finansiering, innhold og geografisk plassering av sentrale velferdstjenester, og et klart politisk ansvar for prioriteringene som gjøres.